

## راهکارهای کاهش تهدیدات سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات

احمد سلطانی نژاد<sup>۱</sup>

استادیار گروه روابط بین‌الملل دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس

محمد داوند

دانشجوی دکتری گروه روابط بین‌الملل دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس

(تاریخ دریافت: ۹۵/۴/۲۱ - تاریخ تصویب: ۹۵/۱۰/۸)

### چکیده

یکی از مسائلی که همواره از جانب کنشگران نظام بین‌الملل امنیت جمهوری اسلامی ایران را تهدید می‌کند، حقوق بشر است. گذشته از تهدیداتی که دولت‌ها یا سازمان‌های بین‌المللی دولتی متوجه امنیت ملی ایران می‌کنند، تهدیدات سازمان‌های غیرحکومتی فعال در زمینه حقوق بشر، بیشتر جنبه نرم دارد و به مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ضربه خواهد زد. همین موضوع ضرورت بحث و ارائه راهکار برای جلوگیری از تحقق اهداف سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری به واسطه نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های قدرت نرم هر کشور را فراهم می‌آورد. از این رو، شایسته است این پرسش مطرح شود که نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در کاهش تهدیدات سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری علیه امنیت ملی ایران، چگونه قابل ارزیابی است؟ تا زمان نگارش این پژوهش، هیچ‌یک از منابع علمی داخلی و خارجی به پرسش مذکور پاسخ نداده‌اند، در صورتی که پاسخ نویسنده به سؤال مطروحه در قالب فرضیه این پژوهش این خواهد بود که بهره‌برداری از فناوری اطلاعات و ارتباطات، مهم‌ترین راهکار کاهش تهدیدات سازمان‌های غیردولتی علیه امنیت ملی ایران است. بنابراین، در دنیای جدید، اثرگذاری ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی، ترویج اصول حقوق بشر اسلامی، جذب گردشگران خارجی، افزایش پرستیژ ایران در نظام بین‌الملل برای مقابله با تهدیدات مذکور، تا حدود زیادی به کاربست فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در فضای مجازی بستگی دارد.

### واژگان کلیدی

امنیت ملی، جمهوری اسلامی ایران، سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری، فناوری اطلاعات و ارتباطات.

## مقدمه

امروزه سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی<sup>۱</sup> در قالب جامعه مدنی جهانی، به گردآوری اطلاعات از طریق فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی می‌پردازند. این اطلاعات به‌طور مستقیم و غیرمستقیم نقشی بازدارنده در مقابل دولت‌ها، جهت تضمین رعایت حقوق بشر و آزادی‌های مدنی دارند (نش، ۱۳۹۱:۱۲-۱۰). از همین رو، به‌علت پدیدار شدن فرایندهایی همچون دمکراتیزاسیون، لیبرالیسم اقتصادی و به‌ویژه فناوری‌های ارتباطی مانند اینترنت و رسانه‌های فرامرزی، سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی فعال در زمینه حقوق بشر، در سرتاسر زندگی شخصی و اجتماعی افراد از جنبه‌های سیاسی و اقتصادی گرفته تا مسائل مربوط به حقوق شهروندی رسوخ کرده‌اند (John F Kennedy School of Government, 2007:2). بنابراین، سازمان‌های غیردولتی می‌توانند از طریق مکانیسم مشورتی خود به شورای حقوق بشر و دیگر سازوکارهای تخصصی حقوق بشری عملکرد دولت‌های ناقض حقوق بشر را مورد استناد قرار دهند یا از طریق انتشار گزارش به‌طور مستقیم به بسیج افکار عمومی جهانیان درباره یک دولت خاص بپردازند.

باید پذیرفت که در کلیه کشورهای جهان نقض حقوق بشر با توجه به وسعت علمی و عملیاتی این گزاره در تمام ابعاد زندگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، صورت می‌پذیرد، اما آنچه اغلب درباره وضعیت حقوق بشر در ایران از سوی تحلیل‌گران و به‌خصوص افکار عمومی جهان از قلم می‌افتد، ملاحظات سیاسی در تهیه و تدوین گزارش‌ها و دیگر سازوکارهای حقوق بشری، از سوی سازمان‌های غیردولتی است. برای مثال، سازمان غیردولتی *عفو بین‌الملل* در سال ۲۰۰۷، گزارشی تحت عنوان «*ایران: تخلفات حقوق بشری علیه اقلیت بلوچ*»، به‌منظور تبیین و تفسیر سرکوب قوم بلوچ توسط دولت ایران، منتشر کرد. اگرچه سازمان اقدامات تروریستی گروهک جندالله تشریح می‌کند، اما در سراسر این گزارش اولاً، از جندالله به‌عنوان یک گروه تروریستی نام برده نمی‌شود و به عبارت «مخالفان مسلح»<sup>۲</sup> برای آنها اکتفا می‌گردد؛ ثانیاً، گزارش در پی آن است تا هر گونه وابستگی جندالله (براساس اظهار نظر ریگی)، به دولت‌های خارجی یا گروه‌های افراطی اسلامی مثل طالبان و القاعده<sup>۳</sup> را تکذیب نماید؛<sup>۴</sup> ثالثاً، سعی می‌شود تا مبارزه با گروهک‌های تروریستی و اعدام محکومان این ناحیه از

1. Non- Governmental Organizations

2. Armed opposition: Jondallah

۳. به گفته علی‌خان، جندالله ارتباطات نزدیکی با ناسیونالیست‌های بلوچ دارد و سازمان‌های ضدشیعی پاکستان مانند لشکر جنگجوی از این گروه افراطی حمایت می‌کنند (AliKhan, 2012:130-132).

4. The statement (Rigi) denied that the group had any links to foreign governments or Islamic groups such as al-Qa'ida or the Taliban; and it denied that it receives funding, arms or training from foreign sources.

کشور، به حساب انتقام‌جویی حکومت از حوادثی تروریستی، مانند حادثه تاسوکی و فعالیت‌های تجزیه‌طلبانه گذاشته شود (Amnesty International, 2007: 1-41).

می‌توان گفت مهم‌ترین دلیل این رویه این است که جمهوری اسلامی ایران به‌علت ماهیت تجدیدنظرطلبانه خود در سطح نظام بین‌الملل، ساختار سیاسی، نحوه توزیع قدرت و بازیگران روابط بین‌الملل را تحت تأثیر قرار داد و موجب تقویت واکنش منفی بازیگران جدید غیردولتی از جمله سازمان‌ها، جنبش‌ها و ملت‌ها شد (رضاپور، ۱۳۹۳: ۱۴۱). این مهم علاوه بر خلق فرصت‌ها، تهدیدهایی<sup>۱</sup> نیز از سوی سازمان‌های غیردولتی برای جمهوری اسلامی ایران در زمینه حقوق بشر در پی دارد. به همین مناسبت ضرورت دارد تا پژوهشگران علاوه بر تفسیر و ارائه راهکار جهت مبارزه با تهدیدات سخت و نظامی، تهدیداتی را که بیشتر جنبه نرم و تبلیغاتی دارند (مقصود این پژوهش همین بعد از تهدیدات است)، توضیح دهند و برای آنها راه‌حل پیش‌بینی کنند.

از این رو در این نوشتار در پی پاسخ به دو پرسش اصلی هستیم که تهدیداتی که سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری علیه امنیت ایران ایجاد می‌کنند، چیستند؟ و چگونه می‌توان از ظرفیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌منظور کاهش تهدیدات مزبور استفاده کرد؟ سیاه‌نمایی از وضعیت اجتماعی و سیاسی زنان در ایران، تحریک اقوام ایرانی، تأکید بر فقدان آزادی‌های مدنی و سیاسی در ایران و تشویش افکار عمومی دنیا و دست‌آخ‌فشار به جمهوری اسلامی به‌دلیل رعایت نکردن حقوق همجنس‌بازان، از مهم‌ترین مواردی است که می‌توان از آنها به‌عنوان تهدیدات عام و مستمر سازمان‌های مزبور نام برد. از سویی، بهره‌برداری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی می‌تواند مهم‌ترین راهکار برای کاهش تهدیدات سازمان‌های غیردولتی علیه امنیت ملی ایران باشد. توضیح آنکه، زمانی سازوکارهایی مانند دیپلماسی عمومی، ترویج اصول حقوق بشر اسلامی، جذب گردشگران خارجی و افزایش پرستیژ ایران در نظام بین‌الملل جهت کاهش تهدیدات مزبور، بیشترین کارایی را خواهد داشت که از ظرفیت‌های گسترده فناوری اطلاعات و ارتباطات، در دنیای سایبری، به‌نحو شایسته بهره‌برداری شود.

۱. جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، اعمال انواع مختلف تحریم‌ها، بلوکه کردن تمامی دارایی‌های بانک مرکزی و دولت ایران در ایالات متحده، جلوگیری از فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، ایران‌هراسی، ایجاد رقابت تسلیحاتی در منطقه و ... از جمله مهمترین واکنش‌های بازیگران نظام بین‌الملل در واکنش به انقلاب اسلامی است.

### مبانی مفهومی: نقش فناوری‌های ارتباطاتی در عملکرد سازمان‌های غیردولتی

در این قسمت نقش فناوری‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی بر کارکرد سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، بررسی می‌شود. این مهم می‌تواند خط‌مشی‌ای علمی برای تبیین شالوده تهدیدات سازمان‌های مزبور، علیه امنیت ملی ایران را ترسیم کند.

### آگاهی‌رسانی و تبادل اطلاعات در سطح جامعه بین‌المللی

فناوری‌های ارتباطاتی همچون تلفن و فکس نقشی مهم در تبادل اطلاعات بین سازمان‌ها و جنبش‌های اجتماعی یک ائتلاف بین‌المللی دارند. همچنین، توسعه اینترنت به‌طور چشمگیری فعالیت سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی را در اطلاع‌رسانی به اقشار مختلف مردم دنیا، تسهیل کرده است. مزیت اینترنت این است که اطلاعات گسترده‌ای را برای بهره‌برداری کاربران بدون محدودیت‌های مکانی و زمانی، امکان‌پذیر می‌کند. اینترنت ضمن کاهش هزینه‌ها برای سازمان‌های غیردولتی، زیرساخت ارتباط مستقیم با زیان‌دیدگان را نیز فراهم می‌آورد (Bae, 2004:91). به‌علاوه، اپراتورهای تلفن همراه، خدمات ارتباطی‌ای را در سطح محلی<sup>۱</sup> و بین‌المللی فراهم می‌کنند که به‌واسطه آن آسیب‌دیدگان بدون اینکه هویتشان برای دولت‌های خاطی فاش شود، با سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشری ارتباط برقرار می‌کنند. بنابراین در شرایطی که تخمین زده می‌شود تا سال ۲۰۱۷، ۹۰ درصد از مردم دنیا تحت پوشش شبکه 3G قرار گیرند و تا پایان سال ۲۰۱۸، ۹ میلیارد و ۳۰۰ میلیون نفر دارای تلفن همراه هستند، فناوری اطلاعات می‌تواند عاملی مهم در تحقق اصول حقوق بشر مانند آزادی بیان و عقیده در دنیا باشد (Ericsson Company, 2013:1-23).

### بسیج افکار عمومی و تأثیر بر عملکرد نخبگان

امروزه سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی، بخشی از زندگی مردم دنیا را تشکیل می‌دهند و تنها رابط بین دولت و شهروندان نیستند. این امر از زمانی تحقق یافته است که سازمان‌های غیردولتی به‌منظور افزایش منافع عمومی در زمینه‌های گوناگون اجتماعی و اقتصادی، از فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی استفاده کرده‌اند. بنابراین، سازمان‌های مزبور رقیب بلامنازع دولت‌ها در سطح داخلی و بین‌المللی هستند که به‌راحتی می‌توانند به بسیج افکار عمومی بپردازند. برای مثال، این سازمان‌ها به‌واسطه پست الکترونیکی<sup>۲</sup>، ضمن ارتباطات گسترده با شهروندان به خواسته‌های آنها جهت می‌دهند. از این‌رو، هرچه سازمان‌های غیردولتی استفاده

1. Local  
2. Email

بیشتری از فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی ببرند، بیشتر می‌توانند به افکار عمومی شکل دهند (Chang Park, 2004:5-7). فراتر از آن، فناوری‌هایی مانند اینترنت این ظرفیت را دارند که علاوه بر تسهیل تبادل اطلاعات بین سازمان‌های غیردولتی و مردم، ورای مرزهای دولتی بر تفکر نخبگان تکنوکرات، رهبران دولت‌ها و بسیاری از متغیرهای دخیل در ارتباط با مقوله حقوق بشر تأثیر بگذارند. بنابراین سازمان‌های غیردولتی باید از این امکانات به‌منظور فشار به رژیم‌های اقتدارگرا و دیکتاتوری‌های نظامی، استفاده لازم را ببرند (Selian, 2002:16).

### شبکه‌سازی، عضوایی و آموزش اصول حقوق بشر

پیشرفت فناوری‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی، به‌طور فزاینده‌ای موجب به‌هم‌پیوستگی عملکرد موضوعی و تخصصی سازمان‌های غیردولتی، به‌واسطه اشتراک اطلاعات در سطح ملی و بین‌المللی شده است. سازمان‌های غیردولتی به همان اندازه که دغدغه‌های خود را در سطح ملی مطرح می‌کنند، خواهان حمایت بین‌المللی از سوی واحدهای سیاسی و غیرانتفاعی برای رفع مشکلات حقوق بشری هستند. امروزه ظرفیت‌ها و ظرفیت‌های فناوری‌های ارتباطی همچون اینترنت، این امکان را فراهم آورده است تا سازمان‌های غیردولتی، استانداردهای حقوق بشری را به جامعه هدف آموزش دهند (Madon, 1999:251-261). از این رو، از مهم‌ترین تأثیرات فناوری‌های جدید بر عملکرد سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری، جذب افراد آموزش‌دیده یا علاقه‌مندان به حقوق بشر در این سازمان‌هاست. برای نمونه، انتشارات و دیگر محصولات دیداری و شنیداری سازمان عفو بین‌الملل توسط گروه وسیعی از رهبران سیاسی، ژورنالیست‌ها، دیپلمات‌ها و دانشوران مورد استناد قرار می‌گیرد. تعجب‌آور نیست که عفو بین‌الملل امروزه بر دستور کار دولت‌ها، سازمان ملل متحد و دیگر سازمان‌های مرتبط تأثیر می‌گذارد. سازمان کوچکی که توسط یک حقوقدان انگلیسی در سال ۱۹۶۱، به‌صورت غیرانتفاعی تأسیس شد، امروزه در سایه رسانه‌های ارتباط جمعی، جهانی شده است و هزاران کارگزار و بودجه چند میلیون دلاری در اختیار دارد (NGO Monitor, 2014). براساس آمار سازمان در سال ۲۰۱۵، ۷ میلیون نفر هم به‌صورت فیزیکی و هم به شکل ارتباط الکترونیکی مانند ارسال پیام، بارگذاری مقاله و دیگر سازوکارهای ارتباط مجازی، با این سازمان در ارتباط بوده‌اند (Amnesty International, 2015).

### تبادل و تشریک اطلاعات با سازمان ملل متحد

نقش مهم سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در حوزه نظام بین‌الملل انکارناپذیر است. آنها با زیر

ذره‌بین بردن عملکرد دولت‌ها و انجام کار میدانی<sup>۱</sup>، دفاع سرسختانه از اهداف و ارائه یافته‌های خود، به توسعه حقوق بشر در نظام بین‌الملل، کمک می‌کنند. این سازمان‌ها با ارائه اطلاعات موثق<sup>۲</sup>، برای ارکان سازمان ملل متحد از جمله شورای حقوق بشر و سازمان‌های وابسته به سازمان ملل مانند فائو، یونسکو، سازمان بهداشت جهانی و غیره تمهیدات تضمین اصول حقوق بشر را برای جهانیان فراهم می‌آورند (Human Rights Advocates, 2015:2-14).

سازمان ملل متحد همواره از فضای مجازی به‌منظور برقراری ارتباط با تعداد بیشتری از مردم و سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی استفاده می‌کند (Nsega, 2015:4). به‌طور متقابل سازمان‌های غیردولتی نیز با ارگان‌های سازمان ملل متحد به‌منظور فهم متقابل برنامه‌های اجراشده، در دست اجرا و نیاز و به برنامه‌های آتی، به تشریح اطلاعات از طریق فناوری‌های ارتباطی می‌پردازند. برای نمونه، در مناطقی که درگیری مسلحانه وجود دارد، آنها گزارش‌های نظامی را در جهت رد و بدل کردن اطلاعات برای پیدا کردن نقاط امن، حفاظت از کاروان‌های مردمی و درخواست پشتیبانی لجستیکی به‌واسطه فضای سایبری، به اشتراک می‌گذارند (Hemingway and Barrigan, 2009:160).

### تهدیدات حقوق بشری سازمان‌های غیردولتی علیه امنیت ملی ایران

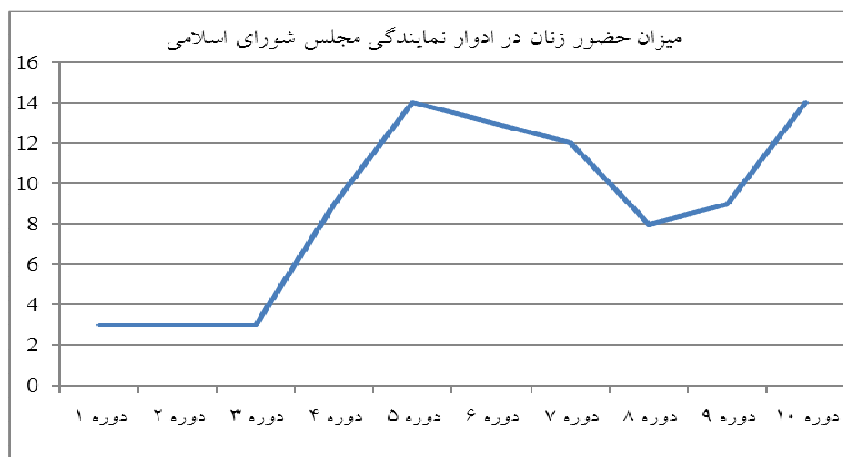
در چند دهه اخیر، انقلاب اطلاعات نقش شرکت‌ها و سازمان‌های غیرانتفاعی و جنبش‌های اجتماعی را گسترش داده و این کنشگران غیردولتی‌اند که چالشگران نوین امنیتی خوانده می‌شوند. امروزه به‌جای اینکه مبانی سخت‌افزاری امنیت ملی مطرح باشند، امنیت جامعه اطلاعاتی مطرح است و تهدیدات اطلاعاتی، می‌تواند به‌مثابه تهدیداتی ساختارشکن برای جوامع پیشرفته و به‌خصوص در حال توسعه محسوب شوند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲). با این وصف، در ادامه مهم‌ترین تهدیدات سازمان‌های غیردولتی فعال در زمینه حقوق بشر علیه امنیت ملی ایران بیان می‌شود.

### سیاه‌نمایی از وضعیت اجتماعی زنان در ایران

سازمان دیدبان حقوق بشر در گزارش سالانه خود در سال ۲۰۱۵، می‌نویسد: زنان ایرانی با تبعیض در تمامی مراحل زندگی از جمله ازدواج، طلاق، ارث و حضانت فرزند<sup>۳</sup> روبه‌رو هستند و یک زن در هر سنی که باشد، نمی‌تواند بدون اجازه سرپرست و ولی مرد ازدواج کند. ازدواج کودکان همچنان به‌عنوان یک امر غیراخلاقی ادامه دارد؛ قانون به دختران ۱۳ ساله و پسران ۱۵ ساله اجازه ازدواج داده است. همچنین ازدواج سنین پایین‌تر منوط به اجازه یک

- 
1. Performing Fieldwork
  2. Reliable Information
  3. Child Custody

قاضی است (Human Rights Watch, 2015:300-299). سازمان عفو بین‌الملل، می‌نویسد: زنان در ایران از لحاظ اشتغال با محدودیت روبه‌رو هستند. آمار رسمی نشان می‌دهد که در هشت سال گذشته صد هزار نفر در هر سال از میزان اشتغال زنان کاسته شده است. در ضمن مقامات ایرانی اجازه نمی‌دهند نوازندگان زن در معرض عموم برنامه اجرا کنند و در استادیوم‌های ورزشی به تماشای مسابقات ورزشی بپردازند (Amnesty International, 2104/2015:19). این در حالی است که اصل ۲۱ قانون اساسی معطوف به حقوق زن است. دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین کند. زنان هنگام ازدواج و تشکیل خانواده حقوق و مسئولیت‌هایی دارند که حق تعیین شروط ضمن عقد و ضمانت اجرایی شروط مندرج در حین زندگی مشترک، حق ثبت رسمی ازدواج، برخورداری زن از حقوق مالی در ایام زوجیت مانند مسکن مناسب، هزینه‌های جاری اعم از خوراک، پوشاک، هزینه درمان بیماری، هزینه‌های ایام بارداری و شیردهی فرزند و پشتوانه مالی تحت عنوان مهریه یا کابین زن، از جمله حقوق ضروری و اولیه ازدواج است. زنان در برابر انجام امور خانه‌داری یا شیر دادن فرزند حق دریافت دستمزد از همسر را دارند. زن در صورت عدم امکان سازش پس از مراجعه به دادگاه صالح حق جدایی از همسر را دارد، ضمن اینکه از حقوق مادی خود بهره‌مند می‌شود. در خصوص نگهداری و حضانت فرزند تا هفت سالگی، حق و مسئولیت با مادر و حمایت مالی از سوی پدر است. همچنین در صورت انقضا یا اسقاط دوران حضانت، حق ملاقات با فرزند محفوظ است (وبگاه مؤسسه اطلاع‌رسانی و فرهنگی تیبان، ۱۳۹۲/۱۱/۰۸). همچنین زنان حق دارند که در مناصب عالی حاکمیتی نیز قرار گیرند و برای جمیع جهات امور مملکتی قانونگذاری و بر آنها نظارت کنند.



شکل ۱. (ترسیم از نگارنده)

به گفته غریب‌آبادی<sup>۱</sup> تا سال ۱۳۹۴ تعداد کارآفرینان زن ۹۸۰۰۱ نفر شامل ۴۰۵۳۴ زن عضو هیأت مدیره و ۲۱۶۲۷ زن بازرس است. تا پایان سال ۱۳۹۳ همچنین ۱۰۷۱۴ شرکت تعاونی زنان با عضویت ۱۷۹۳۸۸ نفر و ایجاد ۱۱۶۷۴۹ فرصت شغلی در کشور در حال فعالیت بودند. از ابتدای سال ۱۳۹۴ تاکنون نیز ۴۵۱ شرکت تعاونی زنان با عضویت ۳۶۶۲ نفر و ایجاد ۵۴۴۲ فرصت شغلی در کشور تشکیل شده است. تعداد متخصصان زن طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۷۵ با افزایش ۳۱۷ هزار نفر، از ۴۹۴ هزار نفر به ۸۱۱ هزار نفر رسیده است. تعداد متخصصان مرد در این دوره ۲۲۶ هزار نفر افزایش یافته است. بیش از ۸۰۰ قاضی زن نیز در دستگاه قضایی فعالیت می‌کنند. زنان در انتشار نشریات و کتاب‌ها سهم بسزایی دارند و مدیرمسئول، سردبیری و صاحب‌امتیاز نشریات بسیاری را بر عهده دارند. زنان بسیاری نیز در حرفه‌های خبرنگاری، روزنامه‌نگاری و گزارشگری مشغول به فعالیت‌اند. ۱۷ حزب و تشکل سیاسی زنان نیز در کشور فعالیت دارند (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۴/۱۲/۲).

### تحریک قومیت‌های ایرانی

عفو بین‌الملل در گزارشی می‌نویسد، دولت ایران در وظیفه خود در زمینه جلوگیری از تبعیض و نقض حقوق بشر علیه شهروندان کرد، به‌ویژه زنان، قصور می‌ورزد. این سازمان، از تشدید سرکوب کردهای ایران، به‌خصوص مدافعان حقوق بشر، اظهار نگرانی می‌کند. حکومت تبعیض‌های فرهنگی و مذهبی علیه تقریباً ۱۲ میلیون کرد که حدود ۱۵ درصد جمعیت ایران را تشکیل می‌دهند؛ روا داشته است. کردهای ایران در مسائل مربوط به تهیه مسکن و اشتغال شرایط نامناسبی دارند. اگرچه قانون اساسی ایران برابری را برای همه ایرانیان در محضر قانون مشخص کرده است، مشخصاً در مورد قومیت کرد این‌چنین نیست. ضمن آنکه مقامات ایرانی اقدامات مناسبی برای رفع نابرابری برای کردها انجام نداده‌اند<sup>۲</sup> (Amnesty International, 2008). پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل نظام جمهوری اسلامی تلاش‌های نخبگان سیاسی، به‌ویژه /امام خمینی (ره) مبتنی بر رفع محرومیت از گروه‌های قومی و جایگزین کردن رویکرد نوین، در مدیریت سیاسی اقوام بود. ایشان با بهره‌گیری از آموزه‌های توحیدی قرآن و سیره پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع)، همه ساکنان سرزمین ایران را فارغ از دین، مذهب، قومیت و زبان، شهروندان و اهالی ایران می‌دانستند. /امام خمینی (ره) با درک عمیق از

۱. معاون بین‌الملل ستاد حقوق بشر قوه قضائیه.

۲. با کمی تأمل می‌توان دریافت که این اتهامات، بنیاد و پایه سیاسی دارد، چراکه در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۲، درصد مشارکت استان کردستان (حدود ۷۱ درصد) بعد از استان سیستان و بلوچستان (۷۳ درصد) در ردیف دوم مشارکت در انتخابات، قرار دارد.



محرومیت‌های مناطق دورافتاده و مستضعف کشور، در سال ۱۳۵۸ فرمان تشکیل جهاد سازندگی را صادر کرد و نهضت عظیمی برای جبران عقب‌ماندگی‌ها، رفع محرومیت‌ها و تبعیض‌ها آغاز شد (پایگاه مجازی سفارت ایران در برن، ۱۳۹۲). دولت‌های مختلف پس از انقلاب نیز، با ملحوظ نظر قرار دادن آموزه‌های اسلامی و قانون اساسی کشور، به رفع دغدغه‌های قومیت‌ها و مشکلات اقتصادی آنها توجه داشته‌اند. برای نمونه، در دولت نهم و دهم فرایند تخصیص بودجه به‌ویژه بین سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ از مناطق برخوردار مانند تهران و فارس به سمت مناطق کمتر برخوردار تغییر جهت داده است. مثلاً، تهران در دوره ریاست جمهوری احمدی‌نژاد از میان ۱۰ اولویت تخصیص بودجه در کشور خارج شده و برعکس، وضعیت بودجه قومیت‌ها مانند قوم بلوچ از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۰، دو سال در اولویت اول و دو سال در اولویت دوم تخصیص بودجه قرار داشته است (حاتمی و کلاته، ۱۳۹۲: ۱۹).

### تشویش افکار عمومی دنیا به واسطه تأکید بر فقدان آزادی‌های مدنی و سیاسی در ایران

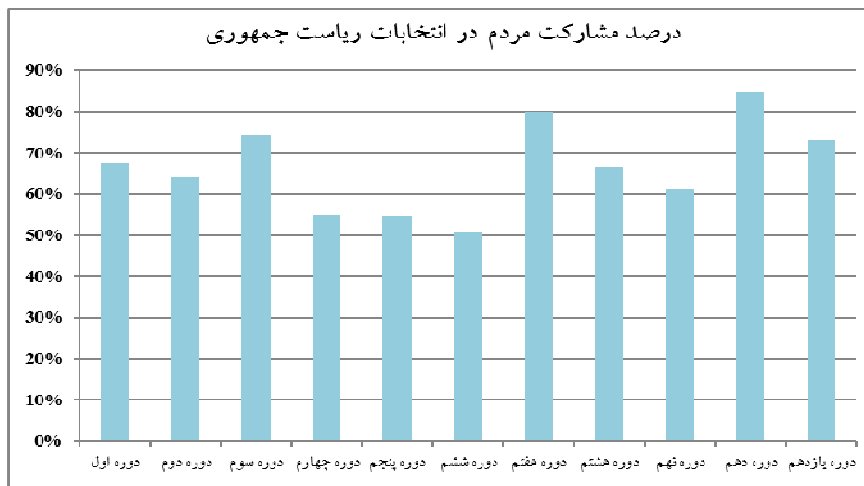
در این زمینه دیدبان حقوق بشر می‌نویسد: در ۲۱ فوریه ۲۰۱۳، شورای نگهبان،<sup>۱</sup> (یک هیأت ۱۲ نفری حقوقدان مذهبی)، صلاحیت بیش از ۲۰۰۰ نفر از کاندیداهای انتخابات مجلس را با معیارهای غیررسمی<sup>۲</sup>، رد کرد. حکومت، به‌طور خودکار وبگاه‌های اینترنتی را مسدود می‌کند. در سال ۲۰۱۱، مقامات جمهوری اسلامی اعلام کردند که «اینترنت حلال» را راه‌اندازی خواهند کرد که از جامعه ایران در برابر محتوای فسادآمیز اینترنت حفاظت خواهد کرد (Human Rights Watch, 2013:540). همچنین سازمان گزارشگران بدون مرز در سال ۲۰۱۵، رتبه ایران را از لحاظ شاخص‌های آزادی مطبوعات در بین ۱۸۰ کشور دنیا، صد و هفتاد و سومین کشور جهان قرار داده است. جالب اینکه در این رده‌بندی چین، روسیه و عربستان سعودی به ترتیب در رتبه ۱۷۶، ۱۵۲ و ۱۶۴ قرار دارند (Reporters without Borders, 2015).

این رده‌بندی در شرایطی است که در بسیاری از کشورهای غرب آسیا، یا انتخاباتی برگزار نمی‌شود یا روندهای حاکمیتی به‌گونه‌ای است که حتی با برگزاری انتخابات، نقش مردم آن‌طور که باید باشد، نیست. در عربستان<sup>۳</sup>، امارات، قطر و اردن پادشاه که عملاً هم نقش

1. Guardian Council
2. Ill-defined Criteria

۳. هیچ انتخابات دموکراتیکی در عربستان در سطح ملی برگزار نمی‌شود. همان‌طور که هیچ مقام انتخابی رسمی در سطح ملی وجود ندارد، به همان ترتیب نظارت و تأثیر بر مقامات رسمی عربستان از هیچ کانال مشخص و قانونی به‌صورت دموکراتیک امکان‌پذیر نیست. به همین منوال فعالیت احزاب و اتحادیه‌ها ممکن نیست و انجمن‌های رسمی به دستور سلطنتی برای به‌دست آوردن مجوز نیاز دارند (Bertelsmann Stiftung's transformation index, 2012:7). نظام سعودی

حاکمیت و هم نقش دولت را ایفا می‌کند، در دایره انتخابات نمی‌گنجد و مردم در انتخاب یا برکناری و حتی در انتقاد به وی از اندک نقشی برخوردار نیستند. همچنین از لحاظ سیاسی علاوه بر فعالیت احزاب، هم‌اکنون در کشور ۳۴۰۰ شورا و حدود ۸۰۰۰ سازمان غیردولتی ثبت شده وجود دارد. در حوزه محیط زیست حدود ۳۰۰ تا ۴۰۰ سازمان غیردولتی، در حیطه میراث فرهنگی حدود ۶۰۰ تا ۷۰۰، در حوزه زنان حدود ۳۷۰ سازمان غیردولتی (که از طریق شبکه ارتباطی زنان ساماندهی شده‌اند)، در موضوع جوانان حدود ۳۰۰ سازمان غیردولتی وجود دارند که از سازمان ملی جوانان مجوز اخذ کرده‌اند. در حیطه بهزیستی و خدمات‌رسانی و امور خیریه و موضوعات آموزشی، فرهنگی نیز شمار دیگری از سازمان‌های غیردولتی مجوز فعالیت دارند (فلاح‌زاده، ۱۳۸۹).



شکل ۲. (ترسیم از نگارنده)؛ منبع داده‌ها: (پورتال پورتال ستاد انتخابات کشور، ۱۳۹۵/۰۲/۱۴)

### فشار به ایران به دلیل تضییع حقوق همجنس‌بازان

عفو بین‌الملل در سال ۲۰۱۲ در گزارش سالانه خود نوشت: افرادی که در ایران متهم به فعالیت‌های همجنس‌بازی هستند، همچنان با آزار و اذیت مواجه می‌شوند و قوه قضاییه، مجازات‌هایی را مانند شلاق و اعدام برای آنها تعیین می‌کند. برای نمونه در ۴ سپتامبر سه مرد در زندان کارون اهواز به جرم «لواط» اعدام شدند (Amnesty International, 2012:180). این

محدودیت‌ها و موانع بسیار زیادی را برای آزادی بیان و مطبوعات وضع می‌کند. دولت مالکیت پخش و نشر محصولات رسانه‌ای را در اختیار دارد که به سانسور شدید منجر می‌شود. به هر حال، دولت عربستان تنها به سانسور رسانه‌های اجتماعی و دنیای اینترنت اکتفا نمی‌کند و برای کنترل اطلاعات به مسدود کردن پایگاه‌های اینترنتی خاص نیز مبادرت می‌ورزد (Country Reports on Human Rights Practices, 2011).

سازمان در سال ۲۰۱۴-۲۰۱۵ اضافه می‌کند که مقامات ایرانی، انتشار هر گونه مسائل مربوط به همجنس‌گرایی و ازدواج غیرشرعی را به‌منظور مبارزهٔ انحراف جنسی و خدشه‌پذیری عفت عمومی در فضای مجازی ممنوع اعلام کردند. در ضمن افرادی که رفتار آنها با هنجارهای زنانگی و مردانگی مطابقت نداشته باشد، همچنان با تبعیض مواجه‌اند. حقوق جنسیتی افراد تراجنسیتی<sup>۱</sup> نادیده گرفته شده و از اشتغال و تحصیل محروم می‌شوند (AmnestyInternational, 2014/2015:190).

باید در نظر داشت که انسان به‌صورت طبیعی به جنس مخالف تمایل دارد. هر گونه عملی که تمایل طبیعی او را منحرف سازد، نوعی بیماری تلقی می‌شود. از دست دادن احساسات طبیعی بر جسم و روح انسان تأثیر می‌گذارد. افرادی که به این بیماری مبتلا باشند، گرفتار ضعف قوهٔ جنسی و به اصطلاح «سردمزاجی» می‌شوند. از امام صادق (ع) در مورد فلسفهٔ تحریم لواط سؤال شد، ایشان فرمودند: اگر آمیزش با پسران حلال بود، مردان از زن‌ها بی‌نیاز می‌شدند و این موجب قطع نسل انسان و از بین رفتن آمیزش طبیعی می‌شد و این کار مفسد زیاد اخلاقی و اجتماعی به‌بار می‌آورد. ازدواج شرعی، چون موافق فطرت است، به فرمایش قرآن آرام‌بخش است (روم: ۲۱). اما همجنس‌بازی و لواط، عملی برخلاف فطرت است و هرچه با فطرت همخوانی نداشته باشد، تأثیر سوء دارد (هراتیان، ۱۳۹۴).

### نقش فناوری‌های ارتباطی در کاهش تهدیدات سازمان‌های غیردولتی

همان‌طورکه در قسمت اول پژوهش بررسی شد، چرخش آزاد اطلاعات موجب توسعه و پررنگ شدن نقش بازیگران غیردولتی و افکار عمومی، همچنین تسهیل و توسعهٔ ورود بازیگران جدید به عرصهٔ روابط بین‌الملل، شده است. اما با توجه به آنچه در بخش دوم این تحقیق مورد مذاقه قرار گرفت، نباید از اهمیت تهدیداتی که سازمان‌های غیردولتی متوجه امنیت ایران می‌کنند، به‌سادگی عبور کرد. به این سبب، شایسته است نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در ایجاد راهکار جهت دفع تهدیدات مذکور، تحلیل شود.

### بازتاب عقاید گردشگران خارجی دربارهٔ ایران در فضای سایبری

صنعت مسافرت و گردشگری بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت در دنیاست. پدیدهٔ گردشگری که خود به‌عنوان یک پدیدهٔ اجتماعی- فرهنگی مطرح است، به بزرگ‌ترین تحرک و جابه‌جایی افراد گفته می‌شود. این صنعت بر حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مانند مبادلات خارجی، درآمدها، اشتغال، تقسیم کار، آداب و رسوم و هنرها مؤثر است (هزارجریبی و نجفی، ۱۳۹۱).

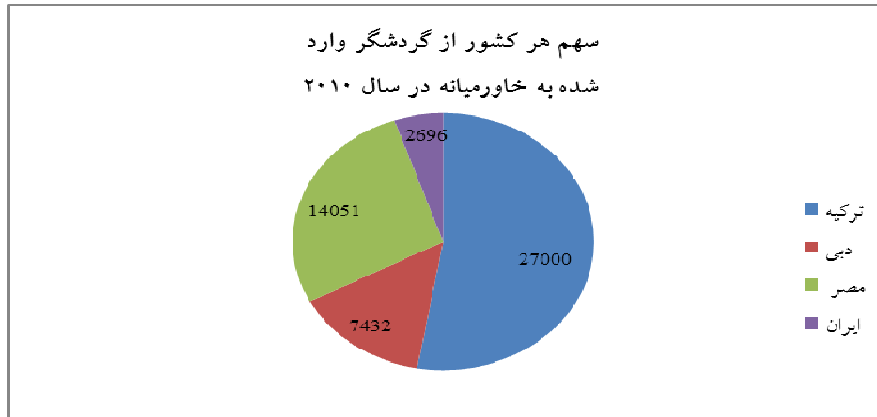
۱. دگرجنس‌گونه، تراجنسیتی یا ترنس‌جنندر (Transgender) یک اسم عمومی برای افراد، عقاید و گروه‌هایی است که مایل به تغییر قواعد فرهنگی و اجتماعی و فیزیکی نقش جنسیتی خود هستند (ویکی‌پدیا، تراجنسیتی).

۱۳۳). اما بسیاری از دولت‌های غربی و سازمان‌های بین‌المللی با ایجاد جنگ روانی و تبلیغات منفی توسط رسانه‌های خارجی و نشان دادن چهره منفی از ایران، موجب تغییر مسیر بسیاری از گردشگران خارجی به سوی ایران شده‌اند (موسایی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۸). محمودی و همکاران استدلال می‌کنند که گردشگران خارجی به واسطه اطلاعات حاصل از رسانه‌های خارجی با وضعیت کشور ایران و شرایط آن آشنا می‌شوند. از این رو گردشگران تصویری از وضعیت اقتصادی، سیاست‌های حقوق بشری و مواردی از این دست از ایران، در ذهن دارند. براساس نظر خبرگان ریسک ادراک شده از سفر به ایران عاملی بالقوه‌ای در ایجاد تصویری منفی از مقصد گردشگری ایران (محمودی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۸) و وضعیت حقوق بشر در آن محسوب می‌شود.

به باور نویسنده، با استفاده از رابطه دوطرفه فناوری اطلاعات و ارتباطات و گردشگری<sup>۱</sup>، ضمن اینکه می‌توان تبلیغات مخرب مزبور را خنثی کرد، نهادهای ذی‌ربط نیز می‌توانند با جذب گردشگر از این طریق، واقعیت‌های وضعیت حقوق بشر در ایران را از زبان خود گردشگران خارجی برای جهانیان آشکار کنند. برای نمونه خبرگزاری فارس در گزارشی نوشت: روند افزایشی ورود توریسم به ایران در سال ۱۳۹۳ سبب شده که بازتاب و گزارش بازدیدهای خارجی از این مناطق در دنیای مجازی رو به افزایش باشد. گردشگران خاطرات سفرهای خود را در وبلاگ‌های شخصی خودشان می‌نویسند و از تلخی‌ها و شیرینی‌های سفر به این منطقه صحبت می‌کنند. آنچه آنها از خاطرات سفرشان می‌گویند، برخلاف مواردی است که از قبل درباره ایران شنیده بودند. آنها مدام در صحبت‌های خود این جمله را تکرار می‌کنند که شرایط در ایران خیلی بهتر از آن چیزی بود که انتظارش را داشتند. *خوان مارتین لویز سانچز*، دوچرخه‌سوار اسپانیایی، پس از بازگشت نامه‌ای درباره سفرش به کشورمان نوشت. این دوچرخه‌سوار می‌گوید همیشه وقتی درباره مسیر من صحبت می‌شد، ایران یکی از کشورهای خطرناک مسیر معرفی می‌شد. اما من اینجا هیچ خطری ندیدم و خوشحالم که به حرف‌های سیاسیون و آنچه آنها در رسانه‌ها می‌گویند، گوش ندادم. *جین استیل واتر* نیز یک خبرنگار جنگ است. با اینکه به طور مستقیم با رسانه‌ها در ارتباط است، پس از بازدید از کشورمان خطاب به مردم آمریکا نوشت: «برای یک لحظه هر آنچه را که تاکنون درباره ایران از شبکه فاکس نیوز شنیده‌اید فراموش کنید، این کشور واقعاً شگفت‌انگیز است، شما فقط بیابید

۱. در دنیای کنونی، بیشتر گردشگران به دلیل اینکه سیستم سنتی زمان و هزینه زیادی صرف می‌کند، از طریق جست‌وجوی اینترنتی به تعیین محل گردش خود می‌پردازند. در تحقیقی ارائه شده از جمعی در سال ۲۰۰۵، عنوان شده است که ۶۹ درصد کره‌ای‌ها، ۶۵ درصد انگلیسی‌ها و چینی‌ها، ۶۴ درصد فرانسوی‌ها و ۶۲ درصد ایتالیایی‌ها از اینترنت مکان گردشگری خود را انتخاب می‌کنند (پورفرج و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۰).

اینجا (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۳/۰۶/۱۸). با این همه جمهوری اسلامی ایران از لحاظ جذب گردشگر، سهمی شایسته ندارد.



شکل ۳. (ترسیم از نگارنده)؛ منبع داده‌ها: (ویسی، ۱۳۹۴)

### بهره‌برداری از ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی در دنیای مجازی

دیپلماسی عمومی را می‌توان پایه‌ای انواع دیپلماسی‌هایی دانست که با ورود فناوری اطلاعات و ارتباطات و به تناسب پیشرفت نوآوری‌های آن با اصطلاحاتی ترکیبی متشکل از نام آن فناوری یا نرم‌افزار همراه دیپلماسی، مطرح می‌شوند. در این دیپلماسی تأکید زیادی بر ترکیب فعالیت‌های بازیگران دولتی، غیردولتی و بخش خصوصی می‌شود. می‌توان گفت دیپلماسی عمومی، راهبرد ارتباطی ویژه و هدفمندی است که بر نتایج کوتاه‌مدت و بلندمدت متمرکز است و درصدد ساخت و توسعه تصویر مثبتی از یک کشور در افکار عمومی خارجی است. از طرفی، مؤلفه‌های تمدن و فرهنگ، ارزش‌های دینی، رسانه و آموزش و رفتار سیاسی منابع قدرت نرم و دیپلماسی عمومی ایران را تشکیل می‌دهند و برنامه‌های فرهنگی ایران در جهان می‌تواند بر همین مبانی استوار شود (حسینی، ۱۳۹۲: ۶۸۳). برای مثال، ایران با تمدن غنی خود، سالیان متمادی است که قومیت‌ها و مذاهب گوناگون را گرد هم آورده است. در این میان، با توجه به ابتدای حکومت جمهوری اسلامی ایران بر مذهب، اقلیت‌های دینی جایگاه ویژه‌ای در کشور دارند. طبق قانون اساسی، اقلیت‌های دینی از امکانات خاص آیین خود بهره‌مندند که تضمین‌کننده حقوق آنان مطابق اسناد بین‌المللی حقوق بشر نیز است (پروین و سپهری‌فر، ۱۳۹۳: ۷۳)، تا جایی که نماینده زرتشتیان در مجلس نهم اظهار داشت: زرتشتیان، در تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نقش مهمی داشته‌اند (ستاد حقوق بشر، ۱۳۹۲/۱۰/۱). بنابراین، سازمان‌های دولتی ذی‌ربط از جمله وزارت خارجه در ایران می‌توانند با ترجمه اظهارات اقلیت‌های دینی و یا قومیت‌ها به زبان بین‌المللی، آنها را در فضای مجازی بارگذاری کنند. این امر می‌تواند به

بهترین نحو از جانب سفارتخانه‌های مجازی (به‌عنوان یکی از انواع دیپلماسی عمومی) صورت پذیرد. ابتکار دیپلماسی مجازی توسط مؤسسه صلح آمریکا و از سال ۱۹۹۵ آغاز شد و یکی از اهداف آن این بوده که بگوید دولت‌ها چگونه می‌توانند یا باید از فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات برای پاسخگویی و مدیریت درگیری‌های جهانی استفاده کنند. در دنیای جدید بهره‌گیری از فناوری‌های نوین ارتباطات و اطلاعات، زمینه ایجاد و توسعه سفارتخانه‌هایی با مأموریت محدود را فراهم آورده است. آنلاین بودن و دسترسی دیپلمات‌ها به دفاتر مرکزی سازمان‌های امور خارجه کشورهایشان، حضور در لحظه آنها را در فضای سازمان و کشورشان امکان‌پذیر کرده است. به این ترتیب، دیپلمات‌ها فارغ از زمان و مکان در دستگاه دیپلماتیک، حضور و ارتباطی مداوم و در لحظه خواهند داشت (گوهری‌مقدم، ۱۳۸۷: ۱۱۵). از این رو، دیپلماسی مجازی به‌عنوان یکی از مشتقات دیپلماسی عمومی فرصتی است تا با کمترین هزینه (همکاری اقوام، اقلیت‌ها و اتباع ایرانی با کارکنان وزارت خارجه در دنیای مجازی)، از بیشترین بهره‌وری برای از بین بردن ذهنیت منفی جهانیان، نسبت به حقوق بشر در ایران، برخوردار شد.

### ترویج اصول حقوق بشر اسلامی در شبکه‌های اجتماعی مجازی

مفاهیمی که امروزه با عناوینی همچون آزادی عقیده، آزادی بیان، حریم خصوصی و مالکیت معنوی بیان می‌شوند، در اسلام و مباحث فقها سابقه‌ای دیرینه دارد و فقط گاه واژه‌های پیشین با کلمه‌ها و اصطلاحات امروزی تفاوت کرده‌اند. دین مبین اسلام داعیه‌دار و سردمدار مفاهیمی است که در روزگار کنونی به‌عنوان اصول اساسی بشری از آن یاد می‌کنند. اسلام نه تنها به بیان آزادی‌ها و حقوق پرداخته، بلکه با نگرشی جامع، جایگاه آنها را اجتماع بشری مشخص و چارچوب آنها را بیان کرده است. حتی در بسیاری از موارد علاوه بر تأیید این مفاهیم، حمایت‌هایی را برای آنها چه از جنبه پیشگیرانه و چه از ناحیه ایجاد، تجویز کرده است که هر انسان منصفی حکم به کامل بودن این دین آسمانی می‌کند (آدمی، ۱۳۹۳).

پس توسل به حقوق بشر اسلامی با توجه به مسائل مهم جاری، از لحاظ مختلف عملی و نظری می‌تواند جلوی خفقان و تحمل فکری را بگیرد و ضمن مقابله با استفاده سیاسی و ابزاری از مقوله حقوق بشر و رهیافت‌های دوگانه، از حقوق مسلمانان در سراسر جهان دفاع کند. جمهوری اسلامی ایران در سه دهه گذشته الگوی مناسبی از مردم‌سالاری دینی و اداره حکومت براساس عقلانیت اسلامی و احترام به کرامت انسانی را تجربه کرده است. از این رو باید گفتمان حقوق بشر اسلامی و دیدگاه‌های حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران را در عرصه بین‌المللی ترویج داد (خیرگزاری تسنیم، ۱۳۹۴/۰۵/۱۴). مهم‌ترین اصل برای تحقق این مهم، توجه به استعدادهای فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی است که در سایه توجه به اصول اخلاقی و

آموزه‌های دینی و ارزش‌های ملی از سوی دولت و شهروندان، امکان‌پذیر است. شبکه‌های اجتماعی مجازی در سال‌های اخیر محبوبیت زیادی کسب کرده‌اند و در حال حاضر فیس‌بوک در رتبهٔ پربازدیدکننده‌ترین این سایت‌ها قرار دارد. همچنین شرکت گوگل با معرفی گوگل‌پلاس در تلاش است تا نقش مؤثری در این حوزه ایفا کند. رقابت این دو شبکه (ریبیعی و کرمانی، ۱۳۹۴) با سایر شبکه‌های اجتماعی فرصت مناسبی است تا در درجهٔ اول نخبگان و در وهلهٔ دوم مخاطبان عادی، با ارائهٔ اطلاعاتی صحیح از مبانی حقوق بشر اسلامی، گردش اطلاعات در این زمینه را در شبکه‌های اجتماعی، همه‌گیر کنند.

### بسط مشارکت مدنی شهروندان از طریق فناوری‌های ارتباطی

فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی مانند اینترنت در قالب یک رسانهٔ ارتباط جمعی فعال و به‌عنوان یک حق توسعهٔ بشری، موجب ترویج حقوق بشر می‌شود. از این رو اینترنت به‌مثابهٔ رسانهٔ ارتباط جمعی، نقش مؤثری در آموزش حقوق بشر، حقوق شهروندی، دموکراسی دیجیتال، دولت الکترونیک، ارتباطات بین سازمان‌های غیردولتی و بین‌المللی فعال در زمینهٔ حقوق بشر (جعفری، ۱۳۸۸: ۱) و رفع تهدیدات سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری دارد. امروزه، فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب توسعه و افزایش مشارکت افکار عمومی در تصمیم‌گیری کشورها در حوزه‌های گوناگون شده است. بنابراین کشورها نمی‌توانند همچون گذشته، تنها بر مبادلات بین‌دولتی خود در قالب دیپلماسی سنتی تکیه کنند و برای تأثیرگذاری بیشتر، نیازمند برقراری ارتباط هدفمند با مخاطب عام، به‌ویژه نخبگان جامعه هستند (داداندیش و احدی، ۱۳۹۰: ۱۴۵).

هر دولتی برای پیشبرد اهداف خود و موفقیت در تحقق برنامه‌هایش نیازمند اطلاعات است. این اطلاعات کمک می‌کند تا دولت بتواند برای آینده برنامه‌ریزی کند؛ در برابر رخنه‌ها و نفوذ خارجی مقاومت کند و به تعهدات خود در قبال شهروندان وفادار باشد. به‌دلیل سرعت تحولات درون کشور، منطقه، و جهان همواره دولت، نیازمند تحلیل وضعیت، ارزیابی درست، تصمیم‌گیری مقتضی و اقدام مناسب است. اما تحقق این عوامل، در گرو داشتن اطلاعات و استفاده از فناوری اطلاعات است. از طرفی، مشارکت عمومی و نهادهای مدنی هم بدون اطلاعات و ارتباطات گسترده و بدون وجود شبکه‌های اجتماعی استقرار نمی‌یابد، البته همهٔ این موارد از طریق فناوری اطلاعات در فضای مجازی ممکن است. ایران باید بیش از پیش [برای دفع تهدیدات حقوق بشری سازمان‌های غیردولتی] بستری را فراهم کند تا شهروندان بتوانند با تکیه بر فناوری اطلاعات، در فعالیت‌های سیاسی و حکومتی مشارکت داشته باشند، نظارت شهروندان بر عملکرد دولت افزایش یابد و مهم‌تر از همه فناوری در راستای ارائهٔ چهره‌ای

منطقی از دولت در عرصه ملی و بین‌المللی (از جمله نزد سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری) شناسایی شود (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۴).

### نتیجه

دغدغه پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش بود که نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در دفع تهدیدات سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی حقوق بشری علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، چگونه قابل تجزیه و تحلیل است؟ برای نیل به این مقصود در ابتدا باید ثابت می‌شد که سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری به تهدید امنیت ایران می‌پردازند. از این رو، مشخص شد که سازمان‌های مزبور به‌ویژه در مواردی خاص مبادرت به انتشار اطلاعات نادرست بدون توجه به مبانی عقیدتی و ایمانی، در زمینه وضعیت حقوق بشر در ایران می‌پردازند. از دید این سازمان‌ها زنان ایرانی در تمامی مراحل زندگی از جمله ازدواج، طلاق، ارث و حضانت فرزند با تبعیض مواجه‌اند. حکومت همچنان علیه قومیت‌ها و اقلیت‌های دینی تبعیض روا می‌دارد و به آنها از حیث انواع مسائل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی به‌عنوان شهروندان درجه دوم نگریسته می‌شود. شهروندان ایرانی در فعالیتهای مدنی و سیاسی نقش بارزی ندارند و جمهوری اسلامی ایران از لحاظ آزادی مطبوعات در رده پایین‌تری از کشورهای حوزه خلیج فارس از جمله پادشاهی عربستان سعودی قرار دارد و در نهایت، همجنس‌بازان در جمهوری اسلامی با محدودیت‌های ساختاری روبه‌رو هستند و از انتشار هر گونه مسائل مربوط به همجنس‌گرایی و ازدواج غیرشرعی توسط مقامات حکومتی جلوگیری به عمل می‌آید.

نکته شایان توجه اینکه عمده این تهدیدات در فضای مجازی و به‌واسطه فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی است. از این رو در پاسخ به پرسش، فرضیه اصلی این بود که مهم‌ترین راهکار کاهش تهدیدات سازمان‌های حقوق بشری غیردولتی بهره‌گیری از ظرفیت‌های فناوری ارتباطات و اطلاعات است. در تشریح فرضیه اصلی به‌عنوان دستاورد این پژوهش نکاتی مورد توجه قرار گرفت: اولاً، در راستای دیپلماسی عمومی، سازمان‌های دولتی و غیردولتی ذی‌ربط در ایران می‌توانند با ترجمه اظهارات اقلیت‌های دینی یا قومیت‌ها به زبان بین‌المللی، وضعیت آنها را در فضای مجازی برای افکار عمومی دنیا بارگذاری کنند. این امر همچنین می‌تواند با ارسال اطلاعات وضعیت سیاسی و اجتماعی اقشار مختلف اجتماعی و سیاسی ایران برای سازمان‌های حقوق بشری غیردولتی از طریق فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی توسط خود آنها، اثرگذاری بیشتری داشته باشد؛ ثانیاً، با عنایت به اینکه بسیاری از قضاوت‌های سازمان‌های حقوق بشری غیردولتی مانند سازمان عفو بین‌الملل و دیدبان حقوق بشر، عاری از ملاحظات عقیدتی و فرهنگی کشور ایران است، ضرورت دارد تا اصول اخلاقی و آموزه‌های دینی و



ارزش‌های ملی در قالب حقوق بشر اسلامی با جدیت بیشتری در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی منتشر شود؛ ثالثاً، جمهوری اسلامی ایران باید بیش از پیش برای دفع تهدیدات حقوق بشری سازمان‌های غیردولتی تلاش کند تا شهروندان بتوانند با تکیه بر فناوری اطلاعات، در فعالیت‌های سیاسی و حکومتی مشارکت داشته باشند، تا از این رهگذر پرستیژ دولت در عرصه بین‌المللی از جمله نزد سازمان‌های غیردولتی حقوق بشری مورد استناد قرار گیرد. در نهایت، جذب گردشگر خارجی علاوه بر اینکه تبلیغات منفی و مخرب علیه ایران را نزد آنها خنثی می‌کند، سبب خواهد شد که گردشگران خارجی واقعیت‌های وضعیت حقوق بشر در ایران را به نقل از خود برای مخاطبان‌شان در فضای گسترده مجازی، آشکار کنند.

## منابع و مأخذ

### الف) فارسی

۱. آدمی، محمد (۱۳۹۳). اصول حقوق ارتباطات در اسلام (با مروری بر قواعد بین‌المللی). تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.
۲. دهنشتی، عادل (۱۳۹۱). «تهدیدهای نوین و گذار به حکمرانی راهبردی؛ با نگاه به جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال شانزدهم، ش ۱، ص ۸۷-۱۰۶.
۳. پایگاه مجازی سفارت جمهوری اسلامی ایران در برن (۱۳۹۲)، اقوام و اقلیت‌ها در جمهوری اسلامی ایران، قابل دسترس در: <http://iranembassy.ch/fa/143>
۴. پروین، خیرالله؛ سپهری‌فر، سیما (۱۳۹۳)، «حقوق اقلیت‌ها در قانون اساسی (با تأکید بر اماکن، دارایی‌ها و حقوق سیاسی)»، دوفصلنامه مطالعات حقوق بشر اسلامی، سال سوم، ش ۶، ص ۹۶-۷۳.
۵. پورتال ستاد انتخابات کشور (۱۳۹۵)، آرشیو اطلاعات انتخابات ریاست جمهوری، قابل دسترس در: <http://www.moi.ir/portal/Home/Default.aspx?CategoryID=144dc85f-e825-477b-b3d1-0a2b6fb1df9a>
۶. پورفرج، علیرضا؛ عیسی‌زاده روشن، یوسف؛ چراغی، کبری (۱۳۹۰). «فناوری اطلاعات و ارتباطات، صنعت گردشگری، رشد اقتصادی»، فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، ش ۱۳، ص ۶۶-۴۶.
۷. حاتمی، عباس؛ کلاته، فرزاد (۱۳۹۲). «دولت در پیرامون و پیرامون در دولت؛ سندروم‌های در هم تنیدگی اقتصاد، سیاست و اجتماع»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هفدهم، ش ۱، ص ۳۶-۷.
۸. حسینی، سید محمدحسین (۱۳۹۲). «جایگاه دیپلماسی عمومی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی: منطقه خاورمیانه)»، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست‌وهفتم، ش ۳، ص ۷۰۰-۶۷۹.
۹. جمفری، افشین (۱۳۸۸)، نقش شبکه اینترنت در توسعه آموزش حقوق بشر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران: دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۱۰. خبرگزاری تسنیم (۱۳۹۴/۰۵/۱۴)، اعطای جایزه حقوق بشر اسلامی سازمان دفاع از حقوق و آزادی‌های دموکراتیک یمن، قابل دسترس در: <http://www.tasnimnews.com/fa/news/1394/05/14/820810/>
۱۱. خبرگزاری تسنیم (۱۳۹۴/۱۲/۲۸)، تشریح جایگاه زنان در جمهوری اسلامی ایران در اجلاس شورای حقوق بشر، قابل دسترس در: <http://www.tasnimnews.com/fa/news/1394/12/28/1030834?ref=parseek>
۱۲. خبرگزاری فارس (۱۳۹۳/۰۶/۱۸)، توریست‌های غربی علیه رسانه‌های غربی، قابل دسترس در: <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13930618000696>

۱۳. داداندیش، پروین؛ احدی، افسانه (۱۳۹۰). «جایگاه دیپلماسی عمومی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه روابط خارجی، ش ۹۰، ص ۱۶۰-۱۴۳.
۱۴. ربیعی، علی؛ کرمانی، حسین (۱۳۹۴). «دلایل ترجیح یک شبکه اجتماعی مجازی بر سایر شبکه‌ها: مطالعه موردی گوگل پلاس و فیس‌بوک»، مجله جهانی رسانه، دوره ۱۰، ش ۱، ص ۱۹-۱.
۱۵. رضاپور، حسین، (۱۳۹۳)، «تأثیر انقلاب اسلامی بر نظام بین‌الملل»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال یازدهم، ش ۳۷، ص ۱۵۸-۱۴۱.
۱۶. ستاد حقوق بشر قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۲/۱۰/۰۱). بررسی وضعیت اقلیت‌ها در ایران از زبان نمایندگان آنها در مجلس، قابل دسترس در: <http://www.humanrights-iran.ir/news-35781.aspx>
۱۷. شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۴). سند اخلاق در فناوری اطلاعات و ارتباطات، دبیرخانه شورای اطلاع‌رسانی، قابل دسترس در: <http://www.scict.ir/portal/Home/Default.aspx?CategoryID=7910e7d3-3076-43ff-8761-f0875341685f>
۱۸. فلاح‌زاده، علی محمد (۱۳۸۹). «سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs)»، قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران، ستاد حقوق بشر، قابل دسترس در: <http://www.humanrights-iran.ir/news-16439.aspx>
۱۹. گوهری‌مقدم، ابوزر (۱۳۷۷). «دیپلماسی دیجیتال: تحول مفهومی و عملی»، فصلنامه راهبرد یاس، ش ۱، ص ۱۲۲-۱۰۴.
۲۰. محمودی، سمیه؛ رنجبریان، بهرام؛ فتحی، سعید (۱۳۹۴). «شناسایی عوامل مؤثر بر تصویر ذهنی گردشگران خارجی از ایران»، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال چهارم، ش ۱۳، ص ۹۲-۷۲.
۲۱. موسایی، میثم؛ هاشمی، سمیه؛ ابراهیمی، میترا (۱۳۹۱). «بررسی جامعه‌شناختی توسعه پایدار گردشگری در ایران: موانع، چالش‌ها و راهکارها»، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، سال ششم، ش ۱۶، ص ۵۰-۲۵.
۲۲. وبگاه مؤسسه اطلاع‌رسانی و فرهنگی تبیان (۱۳۹۲/۱۱/۰۸). جایگاه زن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قابل دسترس در: <http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=269410>
۲۳. نش، کیت (۱۳۹۱). جامعه‌شناسی سیاسی معاصر: جهانی شدن، سیاست، قدرت، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: نشر کویر.
۲۴. ویسی، هادی (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر ایدئولوژی سیاسی بر صنعت گردشگری (مطالعه موردی: ایران)»، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال چهارم، ش ۱۴، ص ۶۶-۴۵.
۲۵. هراتیان، عباس‌علی، «همجنسگرایی، علل و درمان»، نشریه الکترونیکی پرسمان دانشجویی، قابل دسترس در: <http://porseman.org/showarticle.aspx?id=712>
۲۶. هزارجریبی، جعفر؛ نجفی، ملک‌محمد (۱۳۹۱). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران (با رویکرد جذب گردشگران خارجی)»، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال بیست‌وسوم، ش ۳، ص ۱۴۷-۱۳۳.

## ب) خارجی

27. Amnesty International, (2007). **Iran: Human Rights Abuses against the Baluchi Minority**, file:///C:/Users/CENTRAL2015/Downloads/mde131042007en.pdf
28. Amnesty International, (2008). **Iran Ends Discrimination against the Kurdish Minority**, <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2008/07/iran-end-discrimination-against-kurdish-minority-20080730/>
29. Amnesty International, (2015). **Who We Are**, <https://www.amnesty.org/en/who-we-are/>
30. Amnesty International, (2014/2015). **The State of the World's Human Rights**, file:///C:/Users/CENTRAL2015/Downloads/POL1000012015ENGLISH%20(1).PDF
31. Amnesty International Report, (2012). **The State of the World's Human Rights**, [http://files.amnesty.org/air12/air\\_2012\\_full\\_en.pdf](http://files.amnesty.org/air12/air_2012_full_en.pdf)
32. Ali Khan, Zahid, (2012). "Balochistan Factor in Pak-Iran Relations: Opportunities and Constraints", A Research Journal of South Asian Studies, Vol. 27, No. 1, January-June. pp, 121-140.

33. Bertelsmann Stiftung's transformation index (BTI), (2012). "**Saudi Arabia country report**", [http://www.google.com/#bav=on.2.or.r\\_qf.&fp=7033c00f88795d1f&q=situation+of+parties+in+saudi+arabia%2Bpdf](http://www.google.com/#bav=on.2.or.r_qf.&fp=7033c00f88795d1f&q=situation+of+parties+in+saudi+arabia%2Bpdf),
34. Chang Park, Jai, (2004), **Negative Impact of E-Governance to NGOs: The Case of Korean Council of YMCAs**, Japan Committee for the Study of NPM. [http://www.iam.or.jp/asia-pacific\\_panel/index.html](http://www.iam.or.jp/asia-pacific_panel/index.html)
35. Country Reports on Human Rights Practices for United States Department of State Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, (2011). **Saudi Arabia**, <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=country%20reports%20on%20human%20rights%20practices%20,22/09/2013>.
36. Ericsson Company (2013). **ICT and Human Rights - an ecosystem approach - Ericsson**, [http://www.ericsson.com/res/thecompany/docs/corporate-responsibility/2012/human\\_rights0521\\_final\\_web.pdf](http://www.ericsson.com/res/thecompany/docs/corporate-responsibility/2012/human_rights0521_final_web.pdf)
37. Bae, Youngja, (2003). "**Information Technology and the Empowerment of New Actors in International Relations**", Journal of International and Area Studies, Vol. 10, No. 2, pp. 77-92.
38. John F Kennedy School of Government, (2007). "**The Operation of (NGOs) in a World of Corporative and other Codes of Conducts**", Harvard University, [http://www.hks.harvard.edu/m-rcbg/CSRI/publications/workingpaper\\_34\\_nelson.pdf](http://www.hks.harvard.edu/m-rcbg/CSRI/publications/workingpaper_34_nelson.pdf)
39. Hemingway, Ben and Barrigan, Cynthia, (2009). "**NGO Use of Information and Communications Technology**" in Nongovernmental Organizations for the Military, The Center for Disaster and Humanitarian Assistance Medicine (CDHAM), Uniformed Services University of Health Sciences (USUHS), International Health Division Office of the Assistant Secretary of Defense (Health Affairs), U.S. Department of Defense.
40. Human Rights Advocates, (2015). **Human Rights NGOs Participation in the United Nations, its organs and specialized agencies**, University of San Francisco School of Law's International Human Rights Clinic, P.O. Box 5675, Berkeley, C A 94705 USA.
41. Human Rights Watch, (2015). **World Report**, [https://www.hrw.org/sites/default/files/wr2015\\_web.pdf](https://www.hrw.org/sites/default/files/wr2015_web.pdf)
42. Human Rights Watch, (2013). **World Report**, [https://www.hrw.org/sites/default/files/wr2013\\_web.pdf](https://www.hrw.org/sites/default/files/wr2013_web.pdf)
43. Madon, S. (1999). "**International NGOs: networking, information flows and learning**", Journal of Strategic Information Systems 8, Department of Information Systems, London School of Economics & Political Science, Houghton Street, London, WC2A 2AE, UK.
44. Nsega, Eliot, (2015). **The use of ICT in human rights promotion: A case study of the African Commission on Human and Peoples' Rights**, DiploFoundation, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewiV8qfms3KAhVJGcWKHUvLDFwQFggdMAA&url=http%3A%2F%2Farchive1.lomacy.edu%2Fpool%2FfileInline.php%3FIDPool%3D1332&usq=AFQjCNER1NSnMH1bsYINxLr8cQZUhogj5w>.
45. NGO Monitor, (2014). **Amnesty International Founding, Structure and Lost Vision**, <http://www.ngo-monitor.org/article/23>
46. Reporters without Borders, (2015). **2015 Press freedom Index**, <https://index.rsf.org#!/index-details/IRN>
47. Selian, Audrey N. (2002). **ICTs in Support of Human Rights, Democracy and Good Governance**, <http://www.itu.int/osg/spuold/wsis-themes/humanrights/ICTs%20and%20HR.pdf>